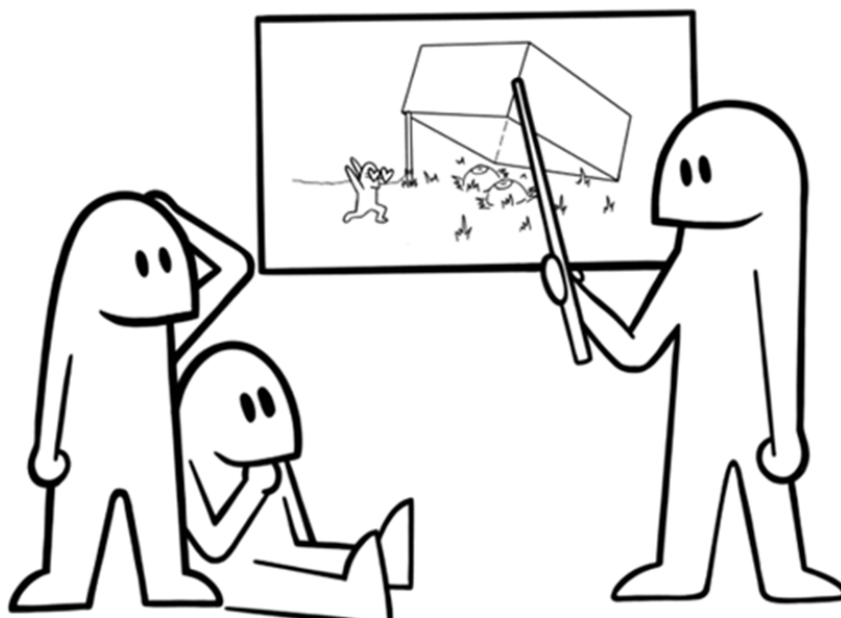

BoobieTrap

Een training voor gezinshuisouders over seksuele uitbuiting: kennis opdoen, signaleren en in gesprek gaan

Hogeschool Leiden - Lectoraat Residentiele Jeugdzorg
Onderzoeker Mireille Gommans

**EEN
GOEDE
TOEKOMST**

Onderzoek naar een geslaagde trajectbenadering voor slachtoffers van seksuele uitbuiting

Voorwoord

In 2018 is het onderzoeksproject "Een goede toekomst: onderzoek naar een geslaagde trajectbenadering voor slachtoffers" gestart. Via Jeugd, Fier, Sterk Huis, Hogeschool Leiden en Praktikon onderzochten samen, aan de hand van verschillende onderzoekspilots, op welke manier een trajectbenadering aansluit bij de complexe problematiek van slachtoffers van seksuele uitbuiting, de sensitiviteit voor de problematiek bij instellingen vergroot, en de samenwerking en continuïteit van behandeling verbetert.

In 2021 startte het Lectoraat residentiele Jeugdzorg de onderzoekspilot gezinshuizen waarin het investeren in deskundigheid van gezinshuisouders centraal stond. De pilot bestond uit het ontwikkelen van een training met als doel het aanreiken van een update van kennis en vaardigheden zodat gezinshuisouders in staat zijn tijdig te signaleren en passend te interveniëren. Belangrijk daarbij is dat gezinshuisouders in gesprek gaan en blijven om zo tijdig (een mogelijke terugval) te kunnen signaleren. Vanuit de behoefte van gezinshuisouders en de onderzoeker is daarnaast een spel ontwikkeld: Boobietrap, dat jongere en de gezinshuisouders ondersteunt en informeert over belangrijke thema's als sociale media, grenzen aangeven, vriendschap & relaties. Het spel laat jongeren nadenken over hun eigen rol in bepaalde situaties en blijkt een prettige manier te zijn om met jongeren in gesprek te gaan.

Deze handreiking informeert je over het eindproduct 'BoobieTrap' de training en het spel. Deze handreiking is geschreven voor gezinshuisorganisaties en Hogescholen Sociaal Werk die de training willen volgen/volgen dan wel het spel willen spelen.

In het bijzonder wil ik de ervaringsdeskundigen, gezinshuiskinderen, gezinshuisouders, de leerlingen van het VMBO die betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van het spel en de training bedanken. Daarnaast wil ik nog Kes, Jan, Isa, Veronique en Femia bedanken.

Mireille Gommans

Inhoudsopgave

1. Aanleiding & achtergrond	4
1.1 Gezinshuizen	4
1.2 Doelgroep	5
1.3 Pilot	5
2. Uitvoering van de Pilot	7
2.1 De training	7
2.1.1 Onderwerpen van de training	7
2.1.2 Resultaten van de training	8
2.2 BoobieTrap: Een spel voor gezinshuiskinderen en gezinshuisouders	10
2.2.1 Het spel BoobieTrap	11
2.2.2 Try out	11
2.2.3 Resultaten	11
3. Aanbevelingen	13
3.1 De training	13
3.2 Het spel	13
4. Zelf aan de slag met de training en/of het spel	14

1. Aanleiding & achtergrond

1.1 Gezinshuizen

Jongeren hebben het recht om thuis op te groeien. Als dit niet meer lukt, dan heeft het opgroeien van de jongeren in een gezinsomgeving de voorkeur; een passende gezinsvorm met vaste opvoeders. Dit heeft zich vertaald in het uitgangspunt "Zo thuis mogelijk opgroeien", vastgelegd in de Jeugdwet.¹ Gezinshuizen bieden jongeren een gezinsomgeving en dit betekent dat een plaatsing van een jongeren in een gezinshuis als (vervolg)traject steeds vaker wordt ingezet, als naar huis gaan (nog) geen optie is.

Het grote verschil tussen jeugdhulp vanuit een residentiele instelling en een gezinshuis is het natuurlijk gezinssysteem van het gezinshuis. Gezinshuizen bieden vanuit het gezinssysteem veiligheid, rust én professionele begeleiding, 24 uur per dag, zeven dagen in de week. De meeste gezinshuizen zijn gekoppeld aan een organisatie die gezinshuisouders ondersteunt met advies van een gedragsdeskundige en/of vormen van therapie. Eén van de gezinshuisouders is een jeugdprofessional. De gezinshuisouders zijn, naast de eigen kinderen, verantwoordelijk voor de opvoeding van drie tot zes uithuisgeplaatste kinderen.

Verschillende onderzoeken laten zien dat gezinshuizen beter in staat zijn om een open en ondersteunend leer- en leefklimaat te realiseren dan de traditionele residentiele voorzieningen. De reden hiervoor is de kleinschaligheid, de vaste gezichten en minder mogelijkheden tot dwang. Er kan meer nadruk gelegd worden op de relationele veiligheid. De psychologische basisbehoeften zoals beschreven door Ryan en Deci (verbondenheid, autonomie en competentie) kunnen in gezinshuizen goed worden vervuld, waardoor motivatie voor behandeling, groei en herstel ontstaat.

Daarnaast blijkt uit literatuurstudie en focusgroepen gezinshuizen van het NJI dat gezinshuisouders ook kijken naar het toekomstperspectief van het kind. *"Om continuïteit na een uithuisplaatsing uit hun gezin te garanderen, maken ze zich sterk voor een sociaal netwerk voor elk kind."*²

De jongeren die in een gezinshuis verblijven hebben vaak met meerdere en zwaardere problemen te maken. De Inspectie voor Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) beschrijft in haar onderzoek van 2018 dat een hechte relatie tussen de jongeren en professionals de kracht is van de jeugdhulp die verleend wordt door gezinshuizen. Zij benadrukt echter dat dit niet voldoende is: "de achtergrond en het verleden, het gedrag en de problematiek van de jongeren vereisen een goed afgewogen specifieke aanpak". De complexe problematiek stelt hoge eisen aan deskundigheid. De Inspectie onderstreept daarom ook het belang van het investeren in deskundigheid van de professionals.³

¹ Artikel 2.3 lid 6 Jeugdwet.

² Nederlands Jeugd Instituut, Mariska de Baat & Tijne Berg-le Clercq, Wat werkt in gezinshuizen, augustus 2013

³ Nederlands Jeugdinstituut (2017b). Slachtoffers loverboys. Signalering. Verkregen op 04-042017 via: <https://www.nji.nl/nl/Slachtoffers-loverboys/Beleid>.

1.2 De doelgroep

De groep meiden die (vermoedelijk) slachtoffer zijn geweest van seksuele uitbuiting is een doelgroep met een specifieke en vaak zeer complexe problematiek. Slotboom en collega's beschrijven in een onderzoek naar slachtofferschap en ouderschap van seksueel misbruik, dat er nog weinig onderzoek is gedaan naar beschermende factoren.⁴ Wel lijkt aandacht voor sociale steun uit het netwerk belangrijk te zijn. Daarnaast zijn er wel een aantal specifiek werkzame factoren in de hulpverlening aan slachtoffers van seksuele uitbuiting aan te wijzen.

Veiligheid en bescherming zijn belangrijke voorwaarden voor het opbouwen van een professionele relatie. Als een relatie gevormd is, kan met succes worden gewerkt aan de problematiek. Emotionele veiligheid legt de basis voor goede hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting. Het is dus belangrijk is dat er ook oog is voor de pedagogische visie. Een behandeling kan niet effectief zijn als een basisvoorwaarde ontbreekt: een veilig en stabiel leefklimaat. Waarbij een goede relatie tussen hulpverlener en jongeren een van de belangrijkste algemeen werkzame factoren is.

In het behoefteonderzoek 'Een Goede Toekomst', blijkt ook dat het hebben van een goede relatie/sociale steunbron door zowel de meiden als de ouders, docenten en hulpverleners gezien wordt als een van de succesfactoren voor een positieve en duurzame verandering. Belangrijk daarbij is het 1 op 1 contact, kennis van de complexe problematiek en een onbevooroordeelde en onvoorwaardelijke houding van de hulpverlener. De jeugdhulp van gezinshuizen lijkt goed aan te sluiten bij deze behoeften. Het gaat dan om het bieden van emotionele veiligheid, vaste gezichten met de nadruk op de relatie (aandacht en aanwezigheid) en de onvoorwaardelijke steun. Daarnaast bieden gezinshuisouders nazorg en perspectief, door te werken aan een stevig sociaal netwerk. Vaak blijven zij ook zelf onderdeel van het netwerk van de jongere. Bovendien kan het verblijf van de jongeren in het gezinshuis sinds 1 februari 2020, verlengd worden.⁵ In die zin lijkt plaatsing van jongeren in een gezinshuis tegenmoet te komen aan het knelpunt dat ervaren wordt in het versterken van een toekomstperspectief. In de residentiële zorg wordt dit nog onvoldoende gerealiseerd en dit kan voor deze meiden terugval/hernieuwd slachtofferschap van seksueel geweld betekenen.

1.3 Pilot

In deze pilot staat het investeren in deskundigheid (kennis en vaardigheden) van gezinshuisouders centraal. Bij aanvang is een training ontwikkeld voor gezinshuisouders die jeugdhulp bieden aan kwetsbare jongeren en behoefte hebben aan kennis en vaardigheden over seksuele uitbuiting. In totaal hebben 28 gezinshuisouders deelgenomen aan de training, waarvan 4 gezinshuizen met 8 meiden en 1 jongen ook hebben deelgenomen aan het onderzoek.

⁴ Slotboom, A., Bekkum, A.H. van, Wijkman, M.D.S., Jong, R. de, Hendriks, J. (2014). Preventie van seksueel misbruik in de residentiële jeugdzorg. Een onderzoek naar revictimisatie en ouderschap. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam - Faculteit der rechtsgeleerdheid, WODC.

⁵ Er is sinds 1 februari 2020 wel de mogelijkheid gecreëerd voor gezinshuizen om voor jongeren die 18 jaar zijn geworden en nog extra ondersteuning nodig hebben verlengde jeugdhulp te bieden tot 21 jaar. Afspraak met ministerie van VWS, Jeugdzorg Nederland, VGN, Gezinshuis.com en Driestroom. Met deze nieuwe afspraak willen de partijen het voor jongeren in een gezinshuis vanzelfsprekend maken dat zij het gezinshuis pas verlaten wanneer zij hier zelf aan toe zijn.

Gedurende de pilot is het spel BoobieTrap ontwikkeld. Het doel van de training is gezinshuisouders kennis en vaardigheden aanreiken zodat kennis up to date is en gezinshuisouders in staat zijn hun werkwijze aan te passen aan de vraag die deze specifieke problematiek met zich meebrengt. Het spel ondersteunt de jongere en de gezinshuisouder om in gesprek met elkaar te gaan. Het in gesprek gaan en blijven is essentieel om tijdig (een mogelijke terugval) te kunnen signaleren, om zo ook een mogelijke voortijdige uitplaatsing te voorkomen.

De aan het onderzoek deelnemende gezinshuiskinderen zijn gedurende een jaar gevolgd. Zij hebben gedurende het jaar op verschillende momenten vragenlijsten ingevuld en twee keer het spel BoobieTrap gespeeld.

De selectiecriteria voor deelname aan het onderzoek zijn vanwege problemen in de werving aangepast. Het is niet gelukt om gezinshuiskinderen deel te laten nemen aan het onderzoek waarbij vaststond dat er sprake was van slachtofferschap van seksuele uitbuiting. Om die reden is er voor een bredere definitie gekozen, te weten: gezinshuiskinderen in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar, die veel moeite hebben met het aangeven van grenzen, waardoor ze in onveilige situaties terecht kunnen komen zoals contact met verkeerde vrienden, overmatig drugsgebruik of verkeerde seksuele contacten.

Bij aanmelding zijn er bij 4 jongeren zorgen over seksueel risicovol gedrag er zijn geen vermoedens rondom seksuele uitbuiting. Bij één jongere ontstaan er gedurende de plaatsing zorgen over (seksueel) risicogedrag en bij één jongere ontstaan tijdens het onderzoek opnieuw zorgen over seksueel risicogedrag.

De jongeren die deelnemen aan het onderzoek wonen in een gezinshuis omdat zij niet langer thuis kunnen wonen, met name vanwege problemen in het primaire gezinssysteem. Vier jongeren wonen al vanaf jonge leeftijd niet meer thuis. Bij vijf jongeren is sprake van hechtingsproblematiek dan wel een vastgestelde hechtingsstoornis, bij twee jongeren is sprake van LVB-problematiek. De doelgroep van gezinshuizen lijkt daarmee wel een kwetsbare doelgroep vanwege vroegkinderlijke problematiek en mogelijke traumatisering.

De betrokken (gezins)voogd, ouders met gezag, de jongeren en de gezinshuisouders zijn geïnformeerd over het onderzoek en de vrijwilligheid van deelname waarna ze toestemming hebben gegeven voor deelname. De gezinshuiskinderen hebben voor de deelname een tegemoetkoming ontvangen. De jongen die deelnam aan het onderzoek is na drie maanden overgeplaatst naar een kleinschalige voorziening, helaas is het niet gelukt om hem te blijven betrekken bij het onderzoek.

2. Uitvoering van de Pilot

2.1 De training

Er is voor gekozen om de training open te stellen voor alle gezinshuisouders en niet alleen voor gezinshuisouders die deelnemen aan het onderzoek. Bij de aanmelding voor de training bleken een aantal professionals die veel met gezinshuizen samenwerkten ook interesse te hebben in de training. Gezien de professionele relatie met gezinshuizen mochten zij aansluiten. De training is op basis van literatuuronderzoek en met hulp van ervaringen van gezinshuisouders, ervaringsdeskundigen en professionals opgesteld.⁶ Hieronder een korte samenvatting van de belangrijkste thema's die in de training aan bod komen.

2.1.1 Onderwerpen van de training

Hieronder volgt een korte beschrijving van de thema's die tijdens de vijf uur durende training zijn behandeld. Tijdens de training is gebruik gemaakt van verschillende werkvormen en casussen, daarnaast was de uitwisseling van kennis en ervaringen onderling ook een belangrijk onderdeel van de training.

- **Online seksueel geweld/sociale media**

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat sociale media meer moet worden betrokken in de aanpak en preventie van slachtofferschap van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Kennis hierover is bij jeugdhulporganisaties nog vaak onvoldoende en wordt als lastig ervaren. Met de gezinshuisouders worden ervaringen uitgewisseld over de manier waarop zij aandacht hebben voor de (online) seksuele ontwikkeling, het gebruik van sociale media en wat zij als lastig ervaren?

- **Signalen daders/slachtoffers**

Het verschil tussen het aantal geschatte en daadwerkelijk gerapporteerde slachtoffers is groot. Dit betekent dat een deel van de slachtoffers niet de hulp krijgt die ze nodig heeft. Belangrijk is dat jeugdhulpprofessionals bewust moeten zijn van de rol die zij kunnen spelen in het signaleren en voorkomen van mensenhandel. In de training is dan ook aandacht voor de verschillende signaleringsinstrumenten en het risicotaxatie instrument RiS-L. Belangrijk is ook de bewustwording dat ondanks de vele signaleringstools signaleren een probleem blijft. De vraag is of ons eigen afweerreactie (bias) daar niet medeschuldig aan is.

- **Beschermende en werkzame factoren?**

Veiligheid en bescherming zijn belangrijke voorwaarden om professionele relatie op te bouwen. Als een relatie gevormd is, kan met succes worden gewerkt aan de problematiek. Emotionele veiligheid is een belangrijke basis voor goede hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting. Ook is er aandacht voor het belang van een veilig en stabiel leefklimaat en de onderliggende theorie van Ryan en Deci. Welke ondersteuningsbehoefte hebben jongeren als er sprake is van slachtofferschap en verschillen de ondersteuningsbehoefte van meiden en jongens?

⁶ Een trainer van Qpido, drie gezinshuisouders en twee ervaringsdeskundigen van het ervaringsdeskundigenplatform H.O.P.E. van het Centrum Kinderhandel en Mensenhandel (CKM) hebben daarnaast kritisch meegekeken en een belangrijke bijdrage geleverd aan de invulling van de training. Op deze manier is een interactieve training ontwikkeld die zich specifiek richt op de doelgroep gezinshuisouders waar 6 SKJ punten aan zijn gekoppeld.

- **De kracht van gezinshuizen**

Hiervoor is al een aantal werkzame elementen van gezinshuizen beschreven. Ook blijkt uit onderzoek dat gezinshuizen beter in staat zijn om een open en ondersteunend leer- en leefklimaat te realiseren dan de traditionele residentiele voorzieningen. De reden hiervoor is de kleinschaligheid, de vaste gezichten en minder mogelijkheden tot dwang. Er kan meer nadruk gelegd worden op de relationele veiligheid. In de training is niet alleen aandacht voor de kracht van gezinshuizen maar wordt ook het gesprek gevoerd over de kwetsbaarheid van gezinshuizen.

- **Wegwijzer**

In de training wordt stil gestaan bij de wegwijzer, waar kunnen gezinshuisouders (maar ook jongeren) informatie en advies vragen? Belangrijk is dat gezinshuisouders weten waar zij terecht kunnen voor vragen, advies of ondersteuning na het signaleren van seksueel geweld of uitbuiting. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat jeugdprofessionals niet altijd op de hoogte zijn waar zij terecht kunnen.

- **Juridisch proces**

Minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting doen bijna nooit aangifte, dat bleek onlangs ook weer uit een rondvraag van Pointer bij verschillende politie-eenheden. Ook in de documentaire "Wij praten niet" wordt hier aandacht voor gevraagd. De reden is dat slachtoffers zich vaak niet veilig genoeg voelen om aangifte te doen. Daarnaast schrikt de duur van de procedure slachtoffers af. Maar hoe verloopt zo'n procedure nou eigenlijk? In de training wordt aan de hand van een casus en een rechtszaak uitleg gegeven over strafrechtelijke procedure. Wat kan men verwachten, hoe verloopt dit traject, wie zijn erbij betrokken, welke rol/taak hebben de verschillende betrokkenen en welke (eventuele) maatregelen kunnen worden getroffen.

- **Gesprek**

Als gezinshuisouder is het belangrijk om een goede balans te vinden tussen ondersteuning/begeleiding van de (gezonde) seksuele ontwikkeling en de begrenzing van risicovol en/of grensoverschrijdend seksueel gedrag. Dit betekent dat je aandacht moet hebben voor de factoren die de seksuele gezondheid bevorderen, vroegtijdig problemen en risico's signaleren en de seksuele ontwikkeling begrijpt vanuit mogelijk onderliggende problematiek. Belangrijk is dat de nadruk niet teveel ligt op bescherming door inperking van seksualiteit en op de seksuele risico's. Veiligheid biedt je ook door jongeren te ondersteunen bij een gezonde seksuele ontwikkeling, bij het maken van gezonde en verantwoorde keuzes en dat jongeren ook kunnen leren van "fouten".

2.1.2 Resultaten van de training

Er hebben in totaal 28 gezinshuisouders, 1 gedragswetenschapper, 1 pedagogisch medewerker en 2 ambulante begeleiders werkzaam in een gezinshuis deelgenomen aan de training. De deelnemende gezinshuisouders hebben op twee momenten feedback gegeven op de training. Direct na afloop van de training en een jaar later. In totaal hebben in de eerste feedbackronde 26 en de tweede feedbackronde 19 deelnemers de vragenlijst ingevuld. Hieronder staat de belangrijkste feedback van de deelnemers beschreven. Bij de doorontwikkeling van de training is deze feedback meegenomen.

- **Vorm en duur van de training**

Vanwege coronamaatregelen was een fysieke training niet mogelijk en is de training op twee middagen in februari en maart 2021 online gegeven. Na afloop van de training heeft een ruime meerderheid van de deelnemers aangegeven de voorkeur te hebben voor een fysieke bijeenkomst. Daarnaast waren er ook opmerkingen over de duur van de bijeenkomst er stonden veel thema's op het programma die veel gesprekstof opleverde, door tijdsnood zijn de laatste thema's minder goed besproken. Hierdoor is het idee ontstaan om in de doorontwikkeling van de training meerdere bijeenkomsten te organiseren, zodat alle thema's voldoende aan bod kunnen komen. Eén reactie van de deelnemers in de laatste vragenlijst onderschrijft dit idee:

"Goed idee om het in meerdere keren te splitsen. De informatie uit de cursus cq reader meer/sneller in gebruik nemen. Zoals bij cursus beroepsstandaarden bijvoorbeeld. Daar moest aan de hand van een casus steeds het boekje doorgebladerd worden om te komen tot de punten die met de casus te maken heeft. Dan weet je meer hoe er later in de praktijk naar te pakken en waar te zoeken."

- **Delen van ervaringen**

Het delen en uitwisselen van ervaringen en kennis met andere gezinshuisouders en de rol van de ervaringsdeskundige tijdens de training werd erg gewaardeerd.

"Sluit goed aan, juist de bijzondere rol die we hebben, we gaan niet weg en we moeten door zowel met dader als slachtoffer"

Een aantal gezinshuisouders gaven nog als tip om in het begin van de training meer zicht te krijgen op welke ervaringen gezinshuisouders zelf al hebben met de problematiek waardoor uitwisseling van ervaringen nog meer benut kan worden.

- **Kennis**

De deelnemers gaven aan op verschillende vlakken bijgeleerd te hebben. De kennis van de ervaringsdeskundige vond men zeer waardevol. Positief was men over de wegwijzer, het investeren in de samenwerking school/wijkagent, spel met signalen, en do's and dont's in de gesprekken met jongeren. Het fragment van Aafke Scharloo werd door veel gezinshuisouders als eyeopener genoemd. Voor een aantal gezinshuisouders was de training een opfriscursus, zij hadden graag meer methodieken aangereikt willen krijgen.

In de evaluatie werd ook gevraagd om meer informatie op te nemen over de vraag wanneer is er sprake van een vrijheidsbeperking en wanneer is het een pedagogische interventie als het gaat om het beperken van het gebruik van sociale media, telefoon, etc.

De gezinshuisouders zijn meer het gesprek aangegaan met de jongere over wat ze bezig houdt op sociale media en de invloed die anderen kunnen hebben. Het gesprek aangaan is makkelijker geworden doordat gezinshuisouders ervaren meer kennis te hebben over het onderwerp. Ze zijn alert op het oppakken van signalen zoals het gebruik van sociale media of nieuwe vrienden; jongere zelf na laten denken over wie de ander is; de eventuele ongelijkwaardigheid in de relatie en victim blaming.

Veel gezinshuisouders onderstrepen het belang van aandacht blijven hebben voor wat hoort bij de seksuele ontwikkeling van jongeren en niet alleen te wijzen op de gevaren. Het bieden van een open huis is ook vaker genoemd. Gezinshuisouders geven ook aan dat het belangrijk is om je eigen 'niet pluis gevoel' serieus ten nemen. Hieronder een aantal opmerkingen van gezinshuisouders over de training.

"Het open gesprek. Gewoon alles benoemen. Daarnaast: ook het normaliseren moet ik niet vergeten als het gaat om de seksuele ontwikkeling van jongeren."

"Meer open gesprekken. Ook nu weer (ander thema, dat wel) rondom the Voice. Het is gemakkelijker om daar het gesprek over aan te gaan met jongeren als je zelf goed onderlegd bent. Daarnaast heb ik ook veel van je collega geleerd, die toen ook de training gaf. Van die hele kleine hints, die mij nu helpen om niet direct mijn eigen gedachten of gevoel er over te laten gaan, maar de jongere uit de tent te lokken en een veilige setting te creëren om in gesprek te gaan."

"Training zorgt voor bewustwording/alertheid bij hulpverleners/opvoeders. Heel goed"

"Opvallend dat ze minder weten of begrijpen dan ik dacht."

Een van de aan het onderzoek deelnemende gezinshuisouders heeft na afloop laten weten dat zij door de opgedane kennis over signalen haar zorgen over het gedrag van de jongere: afzonderen, contacten en gebruik van sociale media, eerder heeft kunnen signaleren en hierover tijdig in gesprek is gegaan met de jongere en voogd.

2.2 BoobieTrap: Een spel voor gezinshuiskinderen en gezinshuisouders

In de gesprekken met de gezinshuisouders, tijdens de trainingen en het onderzoek, kwam naar voren dat het in gesprek gaan en blijven een voortdurend aandachtspunt. Er is ook behoefte om op een andere manier met de jongeren in gesprek te gaan. Tijdens frequente metingen bleek ook het in gesprek gaan en blijven een aandachtspunt te zijn voor de onderzoeker. Om goed geïnformeerd te worden over belangrijke thema's als sociale media, grenzen aangeven, vriendschap & relaties en hoe je jongeren hierbij kan ondersteunen, is het gesprek met jongeren essentieel. Zo is het idee ontstaan om voor de interviews een hulpmiddel te ontwikkelen die niet alleen de onderzoeker maar ook de jongere en de gezinshuisouders ondersteunt en informeert. Het spel BoobieTrap sluit bovendien aan bij het doel van deze pilot, namelijk investeren in deskundigheid van gezinshuisouders. Het spelen van het spel is bovendien ook leerzaam voor de jongeren zelf, door de uitwisseling van ervaringen en informatie. Dit spel is uiteindelijk onderdeel geworden van de training bij het onderdeel het gesprek.

2.2.1 Het spel BoobieTrap

Het spel BoobieTrap bespreekt op een laagdrempelige manier belangrijke thema's als vriendschap & relaties, sociale media en grenzen stellen. Ervaringen worden uitgewisseld en de spelers beantwoorden vragen en kunnen met elkaar in gesprek gaan over deze thema's. Door op een actieve manier met elkaar vragen te beantwoorden over de verschillende onderwerpen worden jongeren gestimuleerd vragen aan elkaar te stellen en te beantwoorden over niet altijd even makkelijke thema's. Het spel doet een beroep op bewustwording, kennis, attitude en communicatieve vaardigheden van de spelers.

2.2.1 Try out

Het idee was om de try-out van het spel uit te proberen bij gezinshuiskinderen die niet deelnamen aan het onderzoek. Vanwege een verzoek van een deelnemende gezinshuisouder aan het onderzoek, heeft de eerste try-out met één van de deelnemende gezinshuiskinderen plaatsgevonden. De gezinshuisouder had namelijk zorgen over de contacten van de jongere en het sociale media gebruik. De tweede try-out heeft plaatsgevonden met 2 gezinshuisouders van verschillende gezinshuizen, een stagiaire en 6 gezinshuiskinderen (van 3 verschillende gezinshuizen). De meiden die het spel speelde waren in de leeftijd van 14 t/m 20 jaar oud. Niet alle gezinshuiskinderen kende elkaar, toch ervaarde de jongeren voldoende veiligheid om hun ervaringen te delen en men heeft ruim anderhalf uur het spel met elkaar gespeeld. De volgende ochtend stuurde een van de gezinshuisouders nog een berichtje:

"Bedankt voor het spel gisteravond. Meiden hadden het er vanmorgen nog over. Het was een prettige en luchtige manier om over deze thema's te spreken."

De jongeren (try out 1 en 2) hebben nog meegedacht over hoe het spel verbeterd kan worden. De jongeren gaven de tip dat 10 deelnemers eigenlijk teveel deelnemers zijn, je moet te lang wachten op je beurt. Zo kwamen we samen tot de conclusie dat het maximum aantal deelnemers 6 moet zijn. Verder hebben de deelnemers nog een aantal vragen bedacht zoals: hoever ga je bij een eerste date?; Hoe herken je een loverboy?; Wie mag over jou de baas zijn?; Hoe weet je of iemand seks met jou wil hebben? Ook bleken een aantal vragen niet onvoldoende duidelijk of was de uitleg te lang. De feedback is verwerkt in de daarop volgende versie.

Het spel BoobieTrap

2.2.2 Resultaten

Gedurende het onderzoek is het spel twee keer gespeeld. De eerste keer is het spel met de deelnemende gezinshuiskinderen in overleg, alleen met de onderzoeker samen met de gezinshuisouder en de onderzoeker; of samen met onderzoeker en de gezinshuiskinderen van het gezinshuis gespeeld. De tweede keer is het spel met de onderzoeker, gezinshuiskinderen en gezinshuisouder gespeeld (zie bijlage 2 schema 1 en 2). Gezien de positieve ervaringen, zijn de organisaties die deelnamen aan het onderzoek "Een goede Toekomst" benaderd met het verzoek om het spel te spelen. Alle partners hebben op de groep het spel gespeeld. Tot slot hebben nog twee crisisgroepen van Enver en twee tweedejaars VMBO klassen het spel met de mentor gespeeld (zie bijlage 2 schema 3). De ervaringen waren zeer positief, hieronder een aantal reacties.

Gezinshuiskinderen en gezinshuisouders

"Op deze manier ga je de gesprekken heel makkelijk aan. Het is zeker vaker te spelen, jongeren zien het als een spel en niet alsof ze bevraagd worden."

"Het spel zorgde voor een ontspannen omgeving, waarin de kids heel natuurlijk over belangrijke onderwerpen konden praten, zonder dat er een zware lading op was. Ze reageren op elkaar en gaan met elkaar in gesprek."

"Het spel maakt wel zichtbaar dat jongeren verschillend kunnen omgaan met bv grenzen aangeven. Dit was van elkaar wel bekend, maar wordt niet vaak op deze manier zo benoemd. En het geeft ook weer zelfkennis, op een positieve manier."

Pedagogisch medewerkers en jongeren

"Het spel is zeker geschikt om vaker te spelen, zeker wanneer de groepsdynamiek veranderd. Zo blijf je nieuwe gesprekken krijgen en blijft het een leuke manier om in gesprek te blijven over belangrijke onderwerpen."

"Toen ik de kaartjes doorlas realiseerde ik me dat ik niet alleen rekening hield met wat passend was voor de meiden, maar ook voor mijzelf. Als groepsleider speel je het spel mee en kun je natuurlijk genuanceerd antwoord geven, maar het is ook belangrijk om na te gaan waar je wel en niet over wil praten met de meiden. De groepsleiding die mee speelt moet een bepaalde mate van openheid geven aan de meiden en hier dus wel de ruimte voor voelen. (..)

Eenmaal aan het spelen werd er veel gelachen. Vooral de tekenopdrachten vonden de meiden opvallend grappig. Zo moest de één een portret van mij tekenen en de ander een stuk fruit. Grappig om te zien hoe creatief ze daar mee aan de slag gingen. De vragen "hoe zie jij mij" werden ook als leuk ervaren. Zo horen ze een keer hoe een ander over hen denkt, en vooral als dit in positieve zin is lijkt dat ze toch goed te doen. De meiden dachten serieus na over de vragen die ze kregen."

"De categorieën "vriendschap en relaties" & "grenzen" lieten de meiden serieus nadenken. De vragen waar ook een stuk uitleg bij stond (bijvoorbeeld die over criminelen die mensen als geldezel gebruiken) leek de meiden ook echt aan het denken te zetten. Wat me wel op viel was dat deze meiden op luchtige vragen zoals "waar ben je bang voor", hele zware antwoorden konden geven. (..) Een spel kan een goed middel zijn om bepaalde dingen op tafel te gooien, maar geeft niet de ruimte hier direct iets mee te kunnen als groepsleider. Het lijkt mij belangrijk dat ik nog terug kom op bepaalde antwoorden die er gegeven zijn omdat zij zich anders wellicht niet gehoord voelen."

Al met al hebben we vooral veel lol gehad en heb ik de meiden beter leren kennen, en zij mij ook! Dit schept toch een bepaalde band en doet de vertrouwensband ten goede. Toen we het spel afsloten heb ik gevraagd wat de meiden er van vonden. Ze wilden niet stoppen met spelen en vroegen of er niet nog veeeeel meer opdrachten/vragen bedacht konden worden."

Zowel gezinshuisouders en pedagogisch medewerkers hebben laten weten dat zij interesse hebben om het spel te kopen. Gezien deze positieve reacties en het spel ondersteunend is om met jongeren in gesprek te gaan en te blijven heeft de Hogeschool Leiden besloten om het spel in productie te nemen. Het spel is ook onderdeel van de training geworden.

3. Aanbevelingen bij het geven van de training en het spelen van het spel

3.1 De training

Er zijn een aantal belangrijke aandachtspunten voor het geven van de training. Deze kunnen worden opgesplitst in aandachtspunten voor de trainer, de deelnemer en de inzet van ervaringsdeskundigen.

- **De trainer**

Het geven van de training vraagt om een goede voorbereiding en een ervaren docent/trainer met voldoende visie en kennis over het onderwerp van de training. Belangrijk is de persoonlijke aandacht en de mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen waardoor het aantal deelnemers beperkt moet blijven tot maximaal 15 tot 20 deelnemers. Het heeft de voorkeur om de training fysiek te geven. Gezien de verschillende thema's van de training is het raadzaam om de training te verdelen over meerdere dagen, zodat alle onderdelen voldoende aan bod kunnen komen.

- **De deelnemer**

Er is een reader samengesteld met belangrijke onderzoeken, literatuur en richtlijnen. Deze reader is onderdeel van de training. De deelnemers kunnen deze reader tegen kostprijs aanschaffen. Het idee is dat de deelnemers voorafgaand aan de bijeenkomst onderdelen van de reader lezen, als voorbereiding op de training.

- **Inzet van ervaringsdeskundigen**

De rol van de ervaringsdeskundige is een essentieel onderdeel van de training. Aan de inzet van ervaringsdeskundigen zijn kosten verbonden. Voor de inzet van ervaringsdeskundigen kan bijvoorbeeld contact opgenomen worden met het Platform Hope van het CKM.

3.2 Het spel

- **Vorbereiding**

Het spelen van het spel vraagt een goede voorbereiding van de spelleider, deze heeft kennis over de thema's en onderwerpen die besproken worden.

Belangrijk is dat de spelleider deelneemt aan het spel en vooraf de kaartjes goed doorleest, zodat de spelleider vooraf na kan denken welke vragen passend zijn voor zowel de jongeren als hemzelf. De spelleider moet namelijk zelf ook een bepaalde mate van openheid geven en moet hier ook de ruimte voor voelen.

Voordat het spel start is het belangrijk dat er afspraken worden gemaakt met elkaar, zoals we lachen elkaar niet uit, persoonlijke verhalen blijven binnen de groep etc. Belangrijk is dat als het spel met meerdere jongeren wordt gespeeld er voldoende veiligheid in de groep is om ervaringen met elkaar te delen. Als deze veiligheid er niet is kan er gekozen worden om het spel in kleinere groepen te spelen of met één jongere alleen.

- **Tijdens het spelen van het spel**

Als een onderwerp meer vragen oproept, is het belangrijk dat hiervoor de tijd wordt genomen. Als iemand een specifieke vraag niet wil beantwoorden, mag de speler passen. De vraag kan eventueel nog in groepsverband besproken worden. Het spel kan een goed middel zijn om bepaalde dingen ter sprake te brengen, maar er is niet altijd de ruimte om dit direct uitvoerig te bespreken. Het is belangrijk dat spelleider indien nodig op een ander moment hierop terug komt, zodat de jongeren weten dat zij gehoord zijn.

4. Zelf aan de slag met de training en of het spel

Hiervoor is al beschreven dat de training opgedeeld wordt in meerdere bijeenkomsten, zodat alle thema's voldoende aan bod kunnen komen. Daarnaast is gebleken dat in het hoger onderwijs nog te weinig aandacht is voor het thema seksuele uitbuiting en de daarmee samenhangende thema's. Zo is het idee ontstaan om ook een onderwijsmodule te ontwikkelen voor aankomende jeugdprofessionals/sociaal werkers.

Er is contact opgenomen met een maatschappelijk werker van SHOP Den Haag (een kennis- en expertisecentrum sekswerk en mensenhandel) tevens docent van de Hogeschool Leiden voor de verdere doorontwikkeling van de training. De feedback van de gezinshuisouders en de betrokken ervaringsdeskundigen is daarin meegenomen.

De lessenreeks informeert gezinshuishouders en de aankomende professionals sociaal werk over mensenhandel met de nadruk op seksuele uitbuiting en is onderverdeeld in de volgende 5 lessen:

- Les 1. Hoe praat je over seks?
- Les 2. Seksueel (online) geweld;
- Les 3. Mensenhandel 1
- Les 4. Mensenhandel 2
- Les 5. Het gesprek

Volgend jaar wordt aan derde- en vierdejaars studenten van de opleiding Sociaal Werk Hogeschool Leiden de training aangeboden. Studenten kunnen zich voor deze lessenreeks opgeven. Ook vinden er op dit moment gesprekken plaats om te onderzoeken op welke manier de lessenreeks onderdeel kan zijn van tweetal minoren van Sociaal Werk jaar 4 van de Hogeschool Leiden.

Er is een docentenhandleiding geschreven voor zowel de training voor gezinshuisouders als studenten sociaal werk. In deze docentenhandleiding is het uitgewerkte lesprogramma voor de docent/trainer opgenomen. De docentenhandleiding voorziet kort samengevat in een toelichting op de lesopbouw, de opdrachten en het huiswerk. Ook bevat de handleiding extra informatie over achtergronden, het gebruik van verschillende werkvormen en bruikbare digitale bestanden. Voor meer informatie over de training of handleiding, neem contact op met Mireille Gommans: gommans.m@hsleiden.nl.

De Hogeschool Leiden heeft het spel BoobieTrap door ontwikkeld tot een eindproduct. Het idee is om het spel onder de aandacht te brengen van zowel professionals als docenten van de opleiding Sociaal Werk en Toegepaste Psychologie. Door deze aandacht hopen we dat het spel gebruikt wordt door professionals en studenten in gezinshuizen, op groepen en scholen. Voor meer informatie over het spel kun je contact opnemen met Femia Vuist: vuist.f@hsleiden.nl.